

SU-NYTT

Stockholms universitetsnytt

5/2004

Den bortglömda kocken

Folklig forskning

Yrke med traditioner

Världskänd tupp i Tovetorp sid 10 – 11

SU-NYTT 5/2004

SU-NYTT
är personaltidningen vid Stockholms universitet.
Tidningens upplaga är 6 500 exemplar.

Adress:
SU-Nytt, Bloms hus
Universitetsvägen 10
106 91 Stockholm

Nästa nummer:
Utkommer 3/11
Manusstopp 8/10

Ansvarig utgivare:
Sofie Mauritzon
Enheten för kommunikation och samverkan
E-post: sofie.mauritzon@eks.su.se
Tfn: 08-16 26 62
Fax: 08-15 36 93

Redaktör:
Per Larsson
Enheten för kommunikation och samverkan
E-post: per.larsson@eks.su.se
Tfn: 08-16 44 64 Fax: 08-15 36 93

Annonsbokning:
Per Larsson
Enheten för kommunikation och samverkan
E-post: per.larsson@eks.su.se
Tfn: 08-16 44 64 Fax: 08-15 36 93

Grafisk form och original:
Evelina Ljungström/Enheten för IT och media
E-post: evelina.ljungstrom@it.su.se
Tfn: 08-16 29 02 Fax: 08-16 12 50

Tidningens fotografer:
Orasis Foto: Mia Åkermark/MÅ
och Georgios Athanasiadis/GA

Prenumerationer och adressändring:
Fast anställda erhåller tidningen utan kostnad. Övriga kan bli prenumerant.
Meddela adressändringar till:
Per Larsson, fax: 08-15 36 93.
Postadress: Enheten för kommunikation och samverkan, Stockholms universitet, Bloms hus, 106 91 Stockholm.

Redaktionen förbehåller sig rätten att vid behov korta i insända manus. Skriv därför kort redan från början.
Insända manus returneras ej.
Ej signerat material ansvarar redaktionen för.

ISSN 1103-2375

Universitetets allmänningar

Lena Gerholm
PROREKTOR

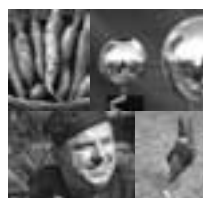
Min hemvist är den Etnologiska institutionen, där jag har varit prefekt. I min forskning har jag det senaste decenniet intresserat mig för den tilltagande kulturella komplexitet som migrationen inneburit. Jag leder ett projekt som heter "Orienter i Sverige: förhandlingar om religion, kön och sexualitet". Att bedriva fältarbete med deltagande observation är centralt i etnologin. Mina fält har skiftat från byar i övre Tornedalen till sammanträdesrummen på Statens kulturråd. Jag har faktiskt också fältarbetat på Stockholms universitet. Det var i mitten av åttiotalet, då socialantropologen Tomas Gerholm och jag studerade doktorand- och seminariekulturer inom sex discipliner och gav ut boken Doktorshatten. Nu är universitetet tillbaka i fokus, denna gång på ett helt annat sätt. Jag har just tillträtt som prorektor.

Universitetets främsta uppgift är att forska och undervisa. Det är basen i den dagliga verksamheten på institutionerna och ytterst det som ger universitetet dess legitimitet. Men precis som bondesamhällets byar hade en hel del allmänningar att sköta om, har också ett universitet en hel räckta gemensamma angelägenheter som måste fungera för att forskning och undervisning ska kunna bedrivas: bibliotek, forskningsservice, pedagogisk utveckling, kvalitetsarbete, datornätverk för att bara nämna några.

Det är också angeläget att ägna jämställdheten och miljön omsorg. För dessa allmänningar tilldelas universitetet inte några specifika anslag. För att bereda budgeten för de gemensamma verksamheterna och avväga hur mycket varje fakultet ska bidra med, har Nämnden för fakultetsgemensamma verksamheter inrättats, till vardags kallad Gemensamma nämnden. Min uppgift som prorektor är att leda denna och se till allmänningarna.

Min uppgift är också att vid behov ersätta rektor. Detta är en stort åtagande som kräver att jag är insatt i de viktiga frågor som nu står på dagordningen: Bolognaprocessen, forskningens profilering och många andra. Mitt uppdrag kräver också framförhållning. För att citera valförsamlingens ordförande: "Ett universitet leder sig inte självt". Nej, det gör det inte.

Jag ser med spänning fram mot allt strategiskt och taktiskt arbete som nu ligger framför mig. Jag är djupt tacksam över det stora förtroende som visats mig och kommer att göra allt jag kan för att Stockholms universitet ska bli ett starkt, väl sammanhållet och synligt centrum för kritiskt och självständigt tänkande. ■

OMSLAGSBILDEN: ORASIS FOTO/MÅ
Många gratistjänster från naturen. Utställningen "Manna" i Bergianska trädgården vill få oss att reflektera kring sambandet mat – natur.

Jon Miller jobbar inom ett yrke med starka traditioner. Gunilla Peterson forskar om sotarnas historia.

Vad ägnar sig fysikerna åt? Under Euro Science Open Forum mötte forskare allmänhet på gator och torg.

Vid Tovetorps forskningsstation forskas kring djurs beteende. En kändis är tuppen "97" som varit med på Natures omslag.

Lyckad antagning för nya utbildningslinjer

Två nya utbildningslinjer med stark bas i framstående forskning har lockat många studenter till hösten. De blivande astronomerna och miljövetarna går därmed mot strömmen när det gäller intresset för naturvetenskap. Många blivande studenter bestämmer sig också i sista minuten och efterantagningen har blivit allt viktigare för att fylla studieplatserna.

Höstens antagning är över och den utbildning som krävde högst betyg var inte överraskande grundkursen i psykologi – som också hade flest sökande per plats. Bland utbildningslinjerna är det fortsatt många som vill bli psykologer, ekonomer, jurister och socionomer. Vid Institutionen för data- och systemvetenskap har dock nedgången i söktryck fortsatt för kortare utbildningar. Men institutionens två utbildningslinjer har inte drabbats och man har lyckats fylla alla platser, bland annat genom att ta in många studenter som anmäler sig sent, förklarar studierektor Eric Roupé.

– Anmälningssdatumerna i april och oktober är inte längre heliga datum för studenterna. Efterintagningen är en bra service, men jag tror också att många medvetet bestämmer sig allt senare. Det försvårar vårt arbete eftersom det dröjer flera veckor in på terminen innan det lugnar ner sig.

Enligt Eric Roupé har efterintagningen ökat och han uppskattar att så mycket som tio procent av institutionens 800 studenter anmält sig efter sommaren.

Att institutionerna försöker fylla upp sina platser så länge det är praktiskt möjligt gäller inte bara för IT-utbildningarna. Ett hjälpmedel som underlättar för alla sena studenter är den nationella databasen www.studieplatser.nu

där institutionerna kan annonsera om lediga platser.

I början av september gick det fortfarande att anmäla sig till över 40 utbildningar vid universitetet. Flera var inom naturvetenskap som har fortsatta problem med få sökande inom flera ämnen. Det gäller dock inte för den nya linjen i miljövetenskap som ska integrera de många miljöutbildningar som finns vid universitetet.

Djup och bredd

– Vi vill ge möjlighet att få miljövetare med både bredd och djup. Inget lärosäte kan konkurrera med vårt utbud av miljökurser – dessutom med återkoppling till aktuell forskning, förklarar Åke Bergman, professor i miljökemi och initiativtagare till den nya linjen.

Studenterna läser grundkurser inom minst två naturvetenskapliga ämnen. Linjen inleds dock med en nystartad introduktionskurs i miljövetenskap.

– Tanken är att ge en start in i ämnet och även att ge studenterna ett nytt synsätt som de kan ta med sig in i de ämnen de läser senare, säger Åke Bergman.

Under utbildningen hålls sedan studenterna samman genom ett miljövetenskapligt seminarium i regi av CTM, Centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning.

Ny utbildning i astronomi

Universitetets andra nya utbildningslinje – i astronomi – fick en rivstart. Tidsplanen blev så tajt att Institutionen för astronomi inte hann få med den i utbildningskatalogen. Trots detta fylldes platserna snabbt med hjälp av bland annat annonser i Metro och Stockholm City.

– Det visar att linjen svarar mot ett stort intresse. Många studenter som börjar läsa fysiklinjen gör det för att de vill läsa astronomi – men bristen på tidiga grundkurser gör att många väljer att istället fortsätta med fysik eller matematik, säger studierektor Peter Lundqvist.

Utbildningen går i huvudsak parallellt med fysiklinjen under de inledande två åren, men astronomistudenterna hålls samman genom möten och diskussionsträffar med institutionens forskare. Som extra bonus innehåller linjen också praktisk astronomi med det nordiska forskningsteleskopet NOT på La Palma.

I förlängningen hoppas Peter Lundqvist att linjen ska resultera i fler svenska astronomer. Institutionen fyller idag många av sina doktorandtjänster med utländska studenter. ■

TEXT: ANDREAS NILSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

HUR VAR INTRODUKTIONEN PÅ DIN UTBILDNING

ALEXANDER SCHLÖR,
UTBYTESSTUDENT FRÅN
TYSKA KONSTANZ SOM
LÄSER JURIDIK

– Introduktionsveckan var välorganiserad av studentföreningen, det var bland annat sightseeing och besök på Ikea. Jag är imponerad över att det sköttes av studenter, i Tyskland sköts det mesta av institutionen.

MAJ SSOZI, LÄSER
B-KURSEN I HISTORIA
– Introduktionen var bra,
det var inga problem. De
berättade om kursens
upplägg och delade ut
information.

ELLINOR CARLSTEDT,
LÄSER FÖRSTA
TERMINEN ENGELSKA
– Jag fick all informa-
tion jag behövde.

RASMUS BERGLUND,
TREDJE TERMINEN
PÅ BIOLOGILINJEN
– Den var bra över-
lag, bland annat gick
man igenom hur
biblioteket fungerar.

Välkommen till universitetet!

Första intrycket blir bestående, sägs det. SU-Nytt har tittat på hur några institutioner tar emot sina studenter.

Rolf Höök står i hörsal Eto inför de nya studenterna och förklarar vad det innebär att läsa på juristlinjen. Han försöker att förklara vad en poäng innebär studiemässigt, vad de olika delkurserna innehåller och den förmåga att tänka kritiskt som han hoppas ska växa fram under studiernas gång. Rolf drar sig inte för att spetsa till saker, berättar anekdoter och driva med sig själv. När han talat färdigt berättar Juridiska föreningen om sin verksamhet och de välkomstaktiviteter föreningen ordnar.

Efter lunchen möter studenterna gruppvis sina kursansvariga för närmare information om vad det innebär att läsa till jurist. Sedan bär det av upp och ner i Södra huset. Grupperna går en tipsrunda och tar reda på uppgifter som mottagningstider hos lärare, favoritlag i fotboll med mera. Förutom att studenterna lär känna varandra så är det även ett sätt att lära sig hitta i korridorerna.

Dag två är det gruppundervisning och en lättisam paneldebatt med jurister från olika områden. Dagen avslutas med en välkomstmottagning i Juristernas Hus.

Arbetsplatsbesök

Naturvetenskapliga fakulteten skickar ut välkomstbroschyrer redan efter första antagningen i juli. Broschyrerna vänder sig till dem som kommit in på linjerna och grundkurserna. Där finns dels en generell del från fakulteten med information om universitetsstudier, dels en inhäftad del med mer specifika uppgifter om olika utbildningar samt om introduktionsveckan.

– Drygt hälften av de nya studenterna brukar vara med på introduktionsveckan, säger Åsa Borin som är studievägleddare för Kemistlinjen, Linjen för biomolekylär kemi, Läkemiddelskemi-linjen och Miljökemilinen.

För de blivande kemisterna innehåller de fyra introduktionsdagarna för-

Var sitter studierektorn? Tipsrundan hjälper de nya juristerna att hitta rätt.

utom upprop, registrering och andra organisatoriska punkter också rundvandring, möten med unga forskare och information om arbetsmarknaden. Informationen här ges av alumner. Andra dagen bjuds på lunch i det gröna och den tredje dagen svarar Naturvetenskapliga föreningen för aktiviteterna.

Vid Institutionen för Biologisk grundutbildning (BIG) är introduktionsprogrammet än mer ambitiöst. Förutom de aktiviteter som möter de blivande kemisterna får de nya studenterna vid BIG även göra arbetsplatsbesök organiserade av alumner. BIG:s introduktionsvecka ingår i den poänggivande kursen "Vår plats i universum", på 2 poäng som går under hösten. Enligt studievägleddaren Birgitta Åkerman går 80 procent av studenterna kursen.

De utvärderingar som gjorts visar att introduktionsveckan är mycket uppskattad. Studenterna får en mjukstart och lär känna varandra. Många får ett mer positivt mottagande än de förväntar sig, enligt Birgitta Åkerman.

Hon tror även att introduktionen är avgörande för vissa när de beslutar om de ska läsa en utbildning de kommit in på.

– För så många som en tredjedel av studenterna kan introduktionen vara avgörande. De blivande studenterna är ofta osäkra. Då är det viktigt hur de blir bemötta. Efter vår introduktion känner sig många optimistiska om att studierna ska gå bra. ■

TEXT: PER LARSSON FOTO: ORASIS/MÅ

Mycket luft i bostadskön

Bostadsproblemen för Stockholms studenter med långa köer till studentlägenheterna har varit röttmådnadsnyhet i sommar, men situationen verkar inte så dystert vid en närmare granskning. Visst är det kö, men det byggs många nya studentlägenheter och det går att få rum med vettig hyra efter några månader. De som vet hur systemet fungerar kan med lite framförhållning ordna en bra studentbostad i Stockholm.

Trettiotusen personer köar för studentbostad i Stockholm hos den studentägda Stiftelsen Stockholms Studentbostäder (SSSB), som med sina 8000 studentbostäder är den överlägset största aktören. Men även om det kan ta lång tid att få studentbostad så är det inte alls så svårt som det ibland kan verka.

– Ett korridorrum utanför tullarna på till exempel Lappkärrsberget har en väntetid på några månader, berättar Anders Cronqvist, informationschef på SSSB.

Den som är villig att betala 4 000 kronor i månaden för en nybyggd studentlägenhet i Kista kan få kontrakt omgående. SSSB har många tomma lägenheter där, delvis på grund av den höga hyran.

Men visst kan det ta tid om man har specifika krav. Innanför tullarna är väntetiden minst ett år och den som vill ha en familjelägenhet i SSSB:s flaggskepp Lucidor, som ligger vid Stortorget i Gamla stan, får ge sig till tåls i sex år. Att väntetiderna i en del fall är så långa beror delvis på kösystemets uppbyggnad. Vem som helst som fyllt sexton år får ställa sig i kö och kan samla på sig ett obegränsat antal ködagar. Det gör att de som känner till systemet och ställer sig i kö tidigt blir vinnare på studentbostadsmarknaden.

Kön är dock inte så lång som den kan verka enligt Anders Cronqvist:

– Jag tror att det finns en hel del luft i kön, till exempel står majoriteten av våra egna hyresgäster i kö i hopp att hitta en bättre lägenhet än den de bor i. Det är förmodligen bara några hundra personer som har ett akut behov av studentlägenhet.

Dyrt bo i studentskrapa

SSSB färdigställer nästan tusen nya studentlägenheter under perioden mars 2004 till mars 2005. Det finns också ett antal privata och offentliga bostadsbolag som har studentlägenheter. Den största av dem är Svenska Bostäder som sedan millennieskiftet varit aktiva på studentbostadsmarknaden. De har i dagsläget 925 studentlägenheter och ska bygga ytterligare 1 000 under de närmaste åren. Av dessa kommer 150 studentlägenheter att byggas i Albano och lika många i Ruddammen. Men Svenska Bostäders främsta projekt är den gamla Skatteskrapan på Söder som blivit en politisk symbolfråga när det bestämts att den ska byggas om till 500 studentbostäder.

– Detaljplanen är godkänd av stadsbyggnadsnämnden och ska behandlas av kommunfullmäktige under september eller oktober. Vi räknar med byggstart våren 2005 och att ombyggnaden är klar under 2007, säger Christer Danielsson vid Svenska Bostäder, som är projektledare.

Det kommer dock kritik från studenthåll.

– Studentskrapan är en ren populistgrej och det kommer att bli dyra lägenheter där. För de pengarna kan man bygga många fler studentlägenheter på annan plats, och dessutom billigare. Vi studenter vill inte ha häftiga lägenheter utan billiga bostäder som ligger hyfsat bra till nära lärosätena, säger Johan Klange ordförande för Stockholms universitets studentkår.

– De studentlägenheter som finns i Kista är jättedyra, och de i Flemingsberg, Huddinge och Haninge ligger alldeles för långt borta för universitetets studenter. Men satsningen på att bygga studentbostäder i Albano är bra. ■

TEXT: CALLE ARVIDSON

FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Skatteskrapan på Söder ska omvandlas till 500 studentbostäder. Populistiskt, enligt studentkåren.

Pedagogik – en fråga om inställning

Parundervisning, dinosauriekurs och handledningsguide på webben. Det är några knep som resulterat i årets pedagogiska pris.

– Se till att du får undervisa tillsammans med en kollega. Det är oerhört utvecklande. När jag började med det växte jag som pedagog.

Alexa Robertson, lektor vid Statsvetenskapliga institutionen och en av årets pristagare av Pedagogiska priset, vill lyfta fram de litet okonventionella undervisningsmetoderna. Parundervisning är ett exempel. Förutom att utveckla lärare som pedagoger så innebär det ökade möjligheter att kontinuerligt diskutera det som fungerar och inte fungerar i klassrummet och komma fram till nya lösningar. Tillsammans med kollegor på institutionen har hon utvecklat flera nya arbetsformer. Ett exempel är ett elektroniskt handledningsstöd i form av en webbsida för C-uppsatsskribenter. Alexa tycker att det ofta känns som slöseri med tid att föreläsa om uppsatsskrivande om studenterna själva kan läsa in sig på konsten att skriva en uppsats i en takt som stämmer överens med deras eget arbetstempo. Då finns det tid över i klassrummet att ägna sig åt det som studenterna har gjort själva och för en dialog. Många studenter upplever att de får mer tid med lärarna utan att den faktiska tiden ökat.

Examinationsformen är en annan viktig pedagogisk faktor. Pristagaren Brita Bergman, professor i teckenspråk, har länge arbetat med att utveckla examinationsformerna. På sina kurser har hon ordentliga genomgångar av hemtentor. Genom att tala om hur hon tänkt när hon rättat ökar tydligheten mot studenterna. Något som hon fått många positiva reaktioner på.

Vulkaner och dinosaurier

Pedagogik handlar till stor del om att väcka intresse. Otto Hermelin, lektor vid Institutionen för geologi och geokemi, har lyckats. De orienteringskurser han startat på institutionen – till exempel om livets utveckling, vulkaner och dinosaurier – har snabbt blivit populära och eftersökta. Enligt honom finns det ett intresse hos

många som inte jobbar inom dessa områden att läsa sådana här mer orienteringsinriktade kurser. Bland kursdeltagarna finns många lärare. Om de förmedlar kunskaperna till sina elever så innebär det på sikt att intresset för naturvetenskapliga utbildningar kan öka, tror Otto Hermelin.

Av dem som gått en av kurserna återkommer många även till en annan. Vad har han då för pedagogiskt tips?

– Gör det enkelt! På en orienteringskurs ska det vara vetenskapligt korrekt men man behöver inte krångla till det med konstiga uttryck.

En pristagare som inte har lika publikdragande kurser är lektor Ulrik von Essen som undervisar i stats- och förvaltningsrätt. Men han tror sig ändå lyckas entusiasmera sina studenter genom att arbeta med exempel som är intressanta och som studenterna med stor sannolikhet kan komma i kontakt med i sina yrkesliv. Genom att ständigt ställa följdfrågor och ändra förutsättningarna i exemplen får han studenterna att tänka till lite extra.

Pris till Lärostudien

Enligt Brita Bergman handlar pedagogik till stor del om vilken inställning man har till studenter.

– Jag är inte nöjd om ett par studenter sitter och rynkar pannan och inte förstår. I stället anstränger jag mig än mer för att förklara.

Brita anser, i likhet med övriga pristagare, att priset är en form av erkännande från universitetet för deras pedagogiska insatser. För hennes del är det extra viktigt. Efter att ha arbetat i trettio år med att bygga upp undervisningen i teckenspråk tycker hon sig nu ha fått ett kvitto på att det blivit lyckat.

De individuella pristagarna får vardera 20 000 kronor för att förkovra sig ytterligare inom sitt område. Vid prisutdelningen, som skedde i samband promotions- och installationshögtidligheterna i Stadshuset, delades även vandringspriset "Årets utbildningsinstitution" ut. Det gick i år till Lärostudien.

Pristagarna utses av rektor på förslag av universitetets kvalitetsråd. ■

TEXT: PER LARSSON FOTO: ORASIS/MÅ

"ovanligt närvarande i rollen som utvecklande kritiker"

"Visar studenterna hur kul geologi är"

"har på ett engagerat och entusiastiskt sätt utmanat sina studenter att använda de juridiska verktygen kreativt"

"har en enastående förmåga att göra komplicerade sammanhang tydliga"

Citaten är hämtade ur nomineringarna till priset för (uppifrån och ned), Alexa Robertson, Otto Hermelin, Ulrik von Essen och Brita Bergman

Ökat samarbete Stockholm – Uppsala

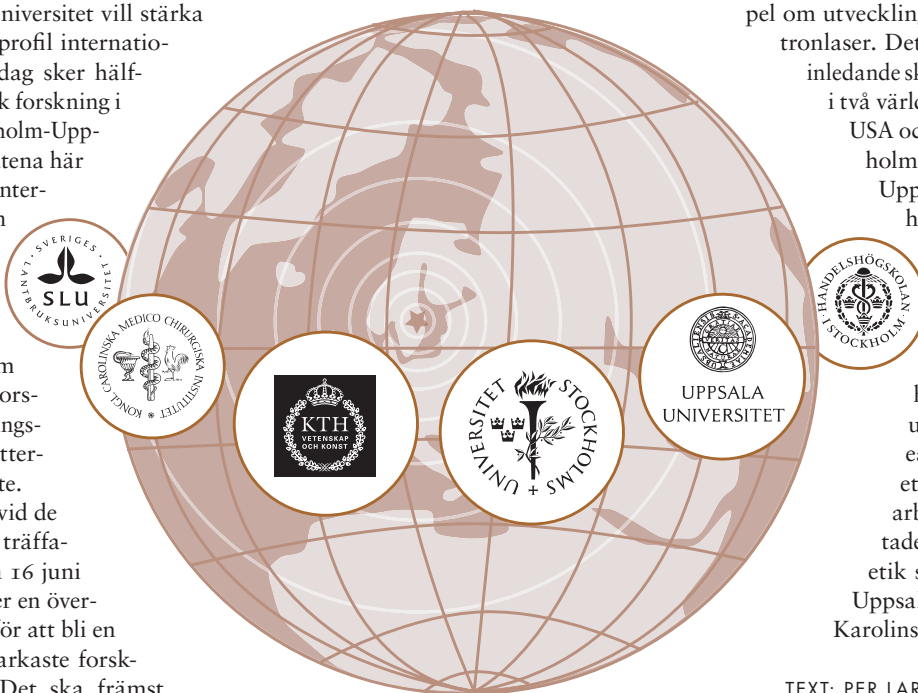
Ett svenskt "Boston eller San Francisco". Det är målet för den överenskommelse som träffats mellan sex lärosäten i Stockholm och Uppsala.

Stockholms universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Karolinska institutet, Kungliga tekniska högskolan, Sveriges lantbruksuniversitet och Uppsala universitet vill stärka sin forskningsprofil internationellt. Redan idag sker hälften av all svensk forskning i regionen Stockholm-Uppsala och lärosätena här har gott rykte internationellt. Men för att ta upp konkurrensen med utländska prestigeuniversitet om framstående forskare och forskningsmedel krävs ytterligare samarbete.

Rektorerna vid de sex lärosätena träffades därför den 16 juni och skrev under en överenskommelse för att bli en av världens starkaste forskningsmiljöer. Det ska främst ske genom ökad kommunikation

och ökat samarbete mellan lärosätena. Rektorerna kommer regelbundet att diskutera samarbetet och handläggaresurser har avsatts för att utveckla samarbetet.

En del samarbetsavtal har redan tecknats. Stockholms universitet, Uppsala universitet och Kungliga tekniska högskolan samarbetar till exempel om utveckling av en ny frielektronlaser. Det handlar här i ett inledande skede om deltagande i två världsledande projekt i USA och Tyskland. Stockholms universitet och Uppsala universitet har även planer på att öka samarbetet kring utbildning och forskning inom flera småspråk. Hit hör till exempel ungerska och koreanska. Ytterligare ett exempel på samarbete är det nyrättade Centrum för bioteknik som upprättats av Uppsala universitet och Karolinska institutet. ■

TEXT: PER LARSSON
ILLUSTRATION: EMELIE HAGE

Forskningsservice – ny funktion vid universitetet

Under hösten startar Forskningsservice. Det är en fakultetsgemensam verksamhet som ska underlätta forskarnas kontakter med externa finansörer och med målet att öka de externa forskningsintäkterna vid Stockholms universitet. Stödet och insatserna inriktas främst mot forskningsmedel från EU men kan också gälla nationella finansörer. Universitetets centrala avtal för forskning handläggs också av den nya funktionen. Forskningsservice sorterar under Nämnden för fakultetsgemensamma verksamheter i likhet med bland annat Stockholms universitetsbibliotek och Universitetspedagogiskt centrum.

De som kommer att arbeta vid Forsk-

ningsservice är inledningsvis Ulla Jungmarker som sedan tidigare arbetar med stöd åt universitetets forskare när det gäller EU-medel, Åke Nagrelius och Tom Morell. Chef är Pia Bjerén Fürstenbach. En handläggare ska rekryteras för en treårsperiod och framför allt ha som uppgift att ge stöd till universitetets forskare när det gäller att ansöka, administrera och redovisa anslag från EU:s forskningsprogram.

Naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fakulteterna går in med extra pengar för att rekrytera den nya handläggaren (2/3 respektive 1/3 av lönekostnaden). Enligt Eskil Wadensjö, dekanus vid samhällsvetenskapliga fakulte-

ten, blir resultatet förhoppningsvis mer forskningsmedel, främst från EU.

– Vi behöver bli bättre på att uppmärksamma relevanta ställen att söka forskningsmedel från.

Henning Rodhe, dekanus vid Naturvetenskapliga fakulteten tror att det finns ett stort behov av stöd av denna typ.

– Vi hoppas naturligtvis att satsningen ska ge utdelning i form av flera anslag till forskare inom våra fakulteter. Genom att införa förenklade rutiner vid ansökning och redovisning kan också forskarna få mera tid att forska och undervisa. ■

TEXT: PER LARSSON

Kön och känsla i klassrummet

Nu är det snart dags för årets upplaga av Forskardagarna. Som vanligt är det fullt av föredrag där universitetets ambitiösa unga forskare presenterar sina rön. En är Maria Bäckman som studerat sexualundervisning och som själv fick sätta sig på skolbänken.

Etnologen Maria Bäckman har i sin avhandling "Kön och känsla" studerat hur föreställningar om sexualitet förs vidare i sexualundervisningen i en gymnasieklass. Det är en avhandling som baserar sig på det goda exemplet. Maria Bäckman har inte tittat på en genomsnittlig skola utan på en skola som ligger nära idealet, som satsar mycket på att ge en högkvalitativ sexualundervisning. Hon var själv en del av klassen under en termin.

– Den lärare jag följt är en erfaren pedagog som brinner för frågorna. Det var ett krav från läraren att jag skulle delta i en elevroll. Den typen av delaktighet är naturlig för mig som etnolog, och har fördelen att det kan vara lättare att göra erfarenheter som jag kanske inte skulle göra som iakttagare.

Maria Bäckman har inte bara deltagit i undervisningen utan också intervjuat ungdomarna enskilt och i grupp.

Skolans budskap är att sexualitet, även frikopplad från känslor, är något positivt och att pojkar och flickor ska ha samma rätt till sin egen sexualitet. Man står för öppenhet om och tolerans för avvikelser. Men eleverna är mer traditionsbundna än man kan tro, berättar Maria Bäckman.

– Ett slags kärleksbaserad heterosexualitet är det uttalade idealet för många av eleverna, och det finns många dolda normer för hur man bör vara.

Hon använder sig av en uppsättning värdeladdade uttryck som kärlek och homosexualitet för att analysera mötet mellan intentionerna i dagens sexualundervisning och skolornas tankvärld.

– Ungdomar gör en gradering av sex med och utan kärlek, och kärleken uppfattas entydigt som en positiv kraft som kopplas till heterosexualitet. Homosexualitet är något som de flesta eleverna är ganska kluvna inför. Killarna uttrycker ett starkt avståndstagande. Flickorna är mer toleranta, men har svårt att foga in homosexualitet i sin bild av naturgiven sexualitet, berättar Maria Bäckman.

Fokus på lust

Hora är ett annat av hennes analysbegrepp.

– När det gäller sexualitet kan en kille få respekt medan en tjej bara kan tappa den, sa två gymnasiekillar i min undersökning. Det finns en historisk kontinuitet i begreppet hora, som är unikt negativt laddat för kvinnor. Skolan arbetar aktivt med jämställdhetskunskap, men studsar mot hur det ser ut.

Onani och lust är också analysbegrepp i avhandlingen.

– Läraren försökte avdramatisera begreppet onani, och jobbade aktivt med att plocka bort de skam- och skuld känslor som många tjejer har för onani.

Här lyfts killarna fram som goda exempel. De har ett rakare och enklare förhållande till sin kropp och har lättare att tala om onani, berättar Maria Bäckman.

– Det finns en stark lustfokusering i den samtida sexualundervisningen. Lust och sex i kombination betraktades som

negativt för 100 år sedan. I dag ses sexualiteten som något inom individen mer än som något relationsbaserat. Historiken är viktig att ha med för att förstå nutiden. ■

TEXT: CALLE ARVIDSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Killar har lättare att prata om onani, visar Maria Bäckmans forskning. Vid Forskardagarna talar hon under rubriken "Runka bulle eller köra fingersafari".

Forskardagarna 14–16 oktober

Maria Bäckman är en av sextioåttio nydisputerade forskare vid Stockholms universitet som presenterar sin forskning under Forskardagarna 14–16 oktober. Hon talar under rubriken "Runka bulle eller köra fingersafari". Forskardagarna är öppna för allmänheten och har fri entré. Programmet finns på www.forskardagarna.su.se

YRKESGRUPP MED STARK IDENTITET

Eget språk, karaktäristiska kläder och strikt reglerad verksamhet. Gunilla Peterson forskar om en yrkesgrupp med rötter i medeltidens skråväsen.

Få yrkesgrupper har en så stark yrkesidentitet som skorstensfejarna eller sotarna. De har ett eget namn på sig själva – knopare – och har utvecklat ett eget språk, knoparmoj. Kurpisen (mössan) och blusen gör att de lätt känns igen på sin klädsel.

Yrkesgruppen omges – eller har åtminstone gjort det – av en romantisk bild. Sotaren är en symbol för frihet och djärvhet stående på en skorsten blickande ut över hustaken.

Arbetet på höga höjder och i ohälsosamma miljöer med risk för skador på luftvägarna har gjort sotning till ett högriskyrke. Regelverket har även skiljt sig väsentligt från andra yrkesområden. 1847 upphörde den medeltida skråstadgan att gälla i Sverige. Sotarnas arbete har dock fortsatt att styras av dess principer. Det har bland annat inneburit strikt reglering av etableringsrätten med kommunala monopol och reglerade taxor, med kommunalt tillsatta skorstensfejarmästare, som har drivit verksamheten på entreprenad. Yrket har även en tydlig

karriärstege. De som ville in i yrket började som lärlingar för att sedan arbeta sig upp till gesäller. Högst på karriärstegen stod mästaren. Patriarkala element har levt kvar längre hos sotarna än i andra yrken. Långt in på 1900-talet fanns det skorstensfejarmästare som tog ansvar för kost och logi åt sina anställda.

Svårt att hävda sig

Yrkets speciella karaktär i kombination med en egen uppväxt i en sotarfamilj väckte redan under grundkursen i ekonomisk historia intresse för sotaryrket hos Gunilla Peterson. I dag är hon perfekt vid Institutionen för ekonomisk historia och har de senaste tio åren till och från forskat om sotare. I början av 2004 kom boken "Knopare" ut. Den är skriven på uppdrag av fackförbundet Kommunal och är en historik över Svenska skorstensfejeriarbetsförbundets historia under dess sista 40 år; 1980 gick förbundet upp i Kommunal.

I boken visar Gunilla Peterson bland annat att Svenska skorstensfejeriarbetsförbundet lyckades dåligt med att driva viktiga frågor. Sotarna har en farlig arbetsmiljö, med risk för fallskador och överdödlighet i cancer. Fackförbundet fick dock aldrig riktigt gehör för krav på bättre arbetsmiljö. Efter att ha varit en höglönegrupp mellan världskrigen fick sotarna svårt att hävda sig i LO-kollektivet när den solidariska lönepolitiken infördes. En följd blev att yrket förlorade i status och det blev svårt att nyrekrytera.

I början av 1940-talet fanns cirka 800 skorstensfejare. Efter andra världskri-

Stockholm från ovan. Ion Miller är en av landets cirka 1 500 sotare. Under de senaste årtiondena har nya verksamhetsområden tillkommit, till exempel inom ventilation. Men fortfarande använder han många av de verktyg som traditionellt förknippas med yrket.

get utökades obligatorisk sotning till landsbygden och antalet sotare ökade med drygt 60 procent till år 1980. Idag finns runt 1 500 sotare i Sverige. Yrket har dock förändrats en del då antalet sotningsfrister för vissa objekt har minskat. Samtidigt har yrkesgruppen blivit verksam inom andra områden, som ventilation och rengöring av sopnedkast. Däremot består den starka yrkesidentiteten, enligt Gunilla Peterson. ■

TEXT: PER LARSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Det hemliga språket

Sotarnas eget språk, knoparmoj, gjorde att sotare kunde samtala med varandra utan att husmödrarna de arbetade hos förstod dem. Det har även bidragit till den starka yrkesidentiteten. Knoparmoj bygger på utbyte och förvrängning av svenska ordformer. Ord har även lånats in från till exempel romani och månsing (västgötaknallarnas språk). Idag är knoparmoj utdött som språk men enskilda ord används flitigt i sotarkretsar. Några exempel är brallor, doxor, tøj (sotningsverktyg), jing (korv) och nöjlar (nycklar).

Nytt laboratorium vid Tovetorp

Varför väljer hjortar en viss föda? Vad gör att en höna behåller vissa spermier och inte andra? Kan fläckar på vingarna skydda fjärilar? Det är några av de frågor forskarna vid Tovetorp söker svar på. Till sin hjälp har de nu ett nytt laboratorium.

Vackert inbäddad i skogen mellan sjöarna några mil norr om Nyköping ligger Tovetorps zoologiska forskningsstation. Tovetorp har hört till Stockholms universitet sedan 1969. Fältstationen lyder under Zoologiska institutionen och här bedrivs utbildning och forskning inom etologi (läran om djurens beteende) och ekologi. Varje år tillbringar mer än 600 studenter på olika naturvetenskapliga grundutbildningar (etologi, ekologi, faunistik och floristik) fem till åtta dagar här som en del av sina fältstudier. Tidvis finns här också flera forskare – för närvarande är 25 forskningsprojekt knutna till Tovetorp.

I början av juni invigdes det nya Signhild Engkvistlaboratoriet som möjliggjordes efter en donation från Stiftelsen Olle och Signhild Engkvist. Byggnaden innehåller sju mindre djurrum och en stor experimenthall, alla kan anpassas till olika typer av studier. Tekniken är avancerad. I den stora hallen går det att med belysningen simulera att solen går i moln för att se hur det påverkar djurs beteende. De mindre rummen påminner utseendemässigt om arrestlokaler. Men det kan behövas; för att inte påverka djuren i de andra rummen måste det vara ljudisolerat. Dessutom finns avancerade klimat-anläggningar för att reglera temperatur och luftfuktighet. Kraven för att få hålla djur för forskningsverksamhet är höga.

Genom åren har 40 forskare disputerat på forskning utförd vid Tovetorp. Många arter har studerats – myror, lodjur, apor och älgar för att ta några exempel.

Världskänd tupp

De största djur som finns här idag är dovhjortar. Doktoranden Ulrika Alm Bergvall forskar kring hur hjortarna väljer föda och reglerar intaget av giftiga ämnen och näringsämnen. Garvämmen (tanniner) är ett försvarsämne som vissa växter använder för att inte bli betade och för dessa finns det en korrelation mellan smak och giftighet. Problemet är att de inte kan undvika alla giftiga ämnen helt och att halterna varierar mycket. Genom att manipulera olika halter av tanniner i arti-

Genom fönstret i vindsbiblioteket i det nya laboratoriet syns den del av Tovetorp där det bland annat finns logi och matsal.

ficiell föda försöker Ulrika Alm Bergvall se hur hjortkalvar lär sig vad de bör äta och inte äta.

I hägnat intill finns en världskändis – tuppen ”97” som prytt omslaget på tidskriften Nature. Tillsammans med de övriga tupparna av rasen Gammal svensk dvärghöna spatserar han omkring och betäcker hönorna. Just parningen och hönornas hantering av tupparnas spermier är i fokus för den forskning som resulterade i en artikel i Nature i november 2003. Gammal svensk dvärghöna är inte så sönderavlad som andra hönsraser och därmed går det att forska om det ursprungliga beteendet vid fortplantning. Spermier är billiga att producera för tupparna men eftersom det rör sig om stora mängder som behövs för att maximera chansen att föra arvsanlag vidare gäller det för dem att hushålla med krafterna. Är tuppen ensam med hönorna kan han vara säkrare på sitt faderskap och behöver enbart inseminera litet. Har han konkurrens av en annan tupp så måste han öka dosen av spermier för att kunna öka sina chanser. Dessutom investerar tupparna mer spermier i sexuellt attraktiva hönor, de med klarröda kammar, då de lägger flera ägg.

Forskarna har även visat att hönorna kan påverka vilka tuppar de ska blanda sin arvsanlag med. De känner igen syskon och undviker att para sig med dem, de föredrar vackra ståtliga hanar och kan dessutom lagra spermier i kroppen upp till två veckor. Detta gör det möjligt för dem att använda de spermier som kommer från de bästa tupparna – spermier från icke-önskvärda tuppar kan de helt sonika klicka ut.

Kamp om plats i solen

Vid Tovetorp pågår även flera studier av fjärilars beteende. Doktoranden Adrian Vallin undersöker till exempel om ögonfläckar (stora fläckar på vingarna) har betydelse för fjärilars försvarsförmåga. Resultaten så här långt visar att fläckarna är ett effektivt skydd mot småfåglar.

I tält på en äng några kilometer bort pågår andra försök med fjärilar. Forskarassistenten Karl Gotthard och doktoranden David Berger är beroende av att solen tittar fram mellan molnen. Då kan de studera hur hanar av arten kvickgräsfjäril slåss om vem som ska få sitta på de attraktiva solfläckarna (där solen ligger på). Deras forskning visar att den hane som kämpar till sig en plats i solen även är den som får para sig med den hona som finns i tältet. Den förlorande hanen får leta efter en ny solfläck och därmed möjligheter till parning. ■

Känt sällskap. Tuppen ”95” är av arten gammal svensk dvärghöna. Hans kompis ”97” blev världskändis förra året som förstasidestupp på tidskriften Nature. Doktoranden Hanne Lövlie är en av de forskare som skrev artikeln i Nature.

Hane av kvickgräsfjäril i väntan på kamp om en bonas gunst.

Varför väljer dovhjortar viss föda? Ulrika Alm Bergvall söker svaret i Tovetorps hjorthägn.

Vetenskap på gator och torg

Vetenskapscafé, experiment i Kungsträdgården och den "häpnadsväckande Profmobilen". Det var några inslag som stockholmarna kunde ta del av när Euro Science Open Forum (ESOF) arrangerades i slutet av augusti.

Tanken bakom ESOF, som hade premiär i år, är att skapa ett öppet samtal kring frågor med bas i forskningen.

Bakom arrangemanget stod Euro Science som är en organisation av främst forskare som vill föra ut forskningen till folket.

Under ESOF-veckan deltog flera hundra forskare i seminarier som bland annat behandlade frågor om klimat och medicinska upptäckter. Men där fanns även mer publika aktiviteter.

Stockholms Akademiska Forum gjorde om sina lokaler i Kulturhuset till Vetenskapscafé och bjöd in till fika med forskare. Satsningen inleddes med en diskussion om forskarens roll i samhället och sträckte sig sedan över ämnen som "Typiskt svenskt – finns det?", "Vad styr medieutbudet?" och "Varför jämställdhet?". Flera forskare vid Stockholms universitet deltog i diskussionerna och intresset från allmänheten var stort. Vid flera tillfällen fick extrastolar ställas in i lokalen.

Ett udda inslag i stadsbilden var den "Profmobil" som lånats in från Bremens universitet. Det är en mobil talarstol monterad på en cykel, försedd med tak, talarstol och teknisk presentationsutrustning. Thomas Burgess, doktorand i elementarpartikelfysik vid Fysikum, var en av de fors-

kare som tog tillfället i akt att föra ut sin forskning på detta okonventionella sätt. På Sergels torg och i Kungsträdgården talade han om mörk materia och neutrinkällor.

Under ESOF stod Thomas även i ett tält och gjorde fysiska experiment, främst för skolklasser. Han brukar även jobba på Vetenskapens hus och tycker att det är naturligt att föra ut forskning på olika sätt.

– Jag tycker man är skyldig att berätta för allmänheten vad man gör. Dessutom är det roligt när folk får en tankeställare. ■

TEXT: PER LARSSON

FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Thomas Burgess talade om neutriner och mörk materia i "Profmobilen". Andra testade fysik mer fysiskt...

Japanskt universitet visade upp sig

University of Tokyo är Japans högst ansedda universitet. Det tillhör även världens främsta lärosäten. I en strävan att föra ut den forskning som sker vid universitetet och för att etablera utbyte av forskare och studenter har universitetet startat något som heter University of Tokyo Forum (UT Forum). I slutet av augusti anordnades det fjärde UT Forum utanför Japans gränser. Den här gången i Stockholm och Uppsala. Tidigare värduiversitet har varit amerikanska MIT och Stanford samt University of Singapore.

Under två dagar presenterade japanska och svenska forskare forskning inom fyra områden. På Stockholms universitet handlade det om miljöfrågor, på Karolinska institutet var det medicin och "life science", på Handelshögskolan behandlades ekonomi och på Uppsala universitet grundforskning.

Klimatforskning var ett av ämnena inom miljöområdet. Både Stockholms universitet och University of Tokyo tillhör de främsta i världen inom området. Professor Akimasa Sumi berättade om hur forskarna i Tokyo kan göra avancerade klimatberäkningar med hjälp av världens mest kraftfulla dator, The Earth Simulator. Datorn gör det möjligt för forskarna att väga in ett stort antal variabler och göra detaljerade uträkningar av klimatförändringar.

Erland Källén, professor i dynamisk meteorologi vid Stockholms universitet, visade hur klimatet har blivit varmare i Arktis. Den globala ökning av medeltemperaturen som sker går dubbelt så fort vid Arktis. Under de senaste årtiondena har de istäckta områdena minskat, en minskning som med största sannolikhet fortsätter. Det kommer att få allvarliga konsekvenser. I takt med att permafrosten i marken drar sig tillbaka ökar risken för erosion och för att infrastruktur påverkas (till exempel oljeledningar).

Henning Rodhe, dekanus vid Naturvetenskapliga fakulteten, tycker att det blev en lyckad dag.

– Jag är särskilt glad över de goda personliga kontakter som skapades mellan grupperna av doktorander från University of Tokyo och Stockholms universitet genom det särskilda "doktorandprogram" som Centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning stod som värd för.

Det faktum att Stockholms universitet valdes som värd för den miljövetenskapliga delen vittnar om det goda rykte universitetet har inom miljöforskning internationellt, enligt Henning Rodhe. Dessutom finns det en tradition av goda förbindelser mellan svenska och japanska forskare. ■

TEXT: PER LARSSON

Naturen – den bortglömda kocken

Hur många insekter behövs det för att göra en hamburgare? Djur och växter lägger ned mycket arbete innan vi kan sätta tänderna i maten. Manna-utställningen vill få oss att fundera kring de dolda sambanden bakom vår mat.

Äta bör man annars dör man, men vad vet vi om de processer i naturen som leder fram till maten på tallriken? Tanken bakom utställningen Manna som pågått hela september i Gamla Orangeriet i Bergianska trädgården är just att vi ska reflektera kring maten vi äter.

– Det handlar om att känna fascination inför det som händer i naturen och sedan leder fram till våra matbord. Manna är ett bildligt uttryck som vi använder för att beskriva de gratis-tjänster vi får från naturen, säger Fredrik Moberg på Albaeco som arrangerat utställningen tillsammans med Centrum för tvärvetenskaplig miljöforskning (CTM) och Naturens hus.

Ekologiska fotavtryck och ekosystemstjänster är två centrala begrepp. Det första handlar om vilka spår människan sätter i naturen för att till exempel producera mat. Det kan vara i form av nedhuggen skog eller läckage av näringsämnen från jordbruket. Ekosystemstjänster är vad naturen gratis hjälper människan med (manna, med andra ord), till exempel insekters pollinering av grödor, fåglar som äter upp skadedjur och mikroorganismer som friger näringsämnen i marken.

– Vi vill även lyfta fram det ekonomiska värdet av naturens gratis-tjänster, säger Christina Schaffer vid CTM.

Ett exempel är hur kaffeplantor kan ge högre skördar med pollinerande insekter i närheten. Alltså kan det vara ekonomiskt lönsamt att behålla träd runt odlingen. Ett annat exempel är hur samlokalisering av mussel- och fiskodlingar gynnar såväl produktion som miljö.

I dag mäts ofta inte miljöpåverkan i ekonomiska termer, fortsätter Christina, och då kan livsmedelsproducenter få lönsamhet i verksamhet som är skadlig för naturen. Ett exempel på sådan är fiskodling. För varje kilo odlad fisk går det i snitt åt två kilo vildfångad fisk. Räkning i tropikerna resulterar ofta i för-

störda mangroveträsk medan laxodling på våra nordliga breddgrader ofta orsakar övergödning.

En stor öl...

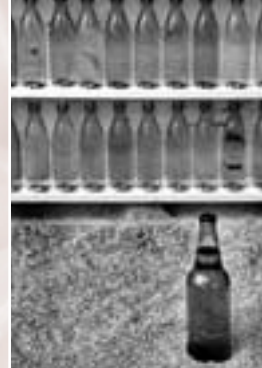
Som en illustration av hur komplext sambandet är bakom något för oss så vardagligt som en hamburgare visades dess beståndsdelar i en monter. Där fanns odlingar av vete, tomater, raps, senapsfrö med mera (och leksaks-kor). En fråga som naturligt infann sig är vad som skulle hända med alla dessa råvaror om antalet pollinerande insekter minskar. Och nog blev det en tankeställare att få veta att det krävs 200 liter vatten för att producera en halvliter öl.

Vid ett bord fanns uppdukade menyer komponerade av personer med olika perspektiv, bland annat en vegan, Årets kock och Hasse Alfredsson. Men mat kan även ha bismak, i utställningen exemplifierad med foton av trånga hönsburar och fiskenät med värdelösa bifångster. Under utställningen ordnades dessutom flera föreläsningar kring mat och fortbildningsseminarier för lärare.

För den som missade utställningen går det fortfarande att läsa artiklar om de frågor som togs upp på www.mannautställningen.nu. Frågor kring konsumtion behandlas även under hösten i föreläsningsserien Nutidsakademien. Läs mer på www.ctm.su.se. ■

TEXT: PER LARSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

En flaska öl är så mycket mer, räknat i vatten går det åt 200 liter för att producera den. En kopp kaffe och hamburgaren med alla sina ingredienser kräver också mycket i form av naturresurser.

BLICKFÅNGET

KVA-forskare

Saeid Esmailzadeh, 29 år, Institutionen för fysikalisk, oorganisk och strukturmateriell kemi, samt Martin Jakobsson, 37 år, Institutionen för geologi och geokemi, är två av sju unga forskare som fått särskilda forskartjänster av Kungliga vetenskapsakademien. Målet med tjänsterna är att säkerställa att forskning av god kvalitet stannar i landet. (Läs intervjun med Martin Jakobsson på Arktisexpedition på sidan 20.)

Stöd till kvinnliga forskare

Fanny Ambjörnsson (genusvetenskap), Ljuba Veselinova (lingvistik) och Sara Risberg (klassiska språk) är årets mottagare av stipendier för filosofie doktorer ur Anna Ahlströms och Ellen Terserus Stiftelse. De får vardera 180 000 kronor. Doktorandstipendierna, om 140 000 kronor

per person, går till Johanna Broman Åkesson (musikvetenskap), Ingrid Lindström Leo (spanska) och Eugenia Olavarria de Ersson (engelska).

Ljungbergstipendiater

Magnus Rödin, Christina Håkansson och Ylva Johansson, forskarstuderande i nationalekonomi vid Stockholms universitet, har utsetts till Ljungbergstipendiater för läsåret 2004/05. Stipendierna är på 100 000 kronor och används till att finansiera doktorandstudierna. Ylva och Magnus forskar i invandrarnas särställning på arbetsmarknaden, och Christina ska skriva en avhandling om produktivitetsfrågor.

Stipendier till forskning

Nicola Gennaioli, Lena Nekeby, Matti Skoog och Jenny Sæve-Söderbergh har av Jan Wallanders och Tom Hedelius

stiftelse samt Tore Browaldhs stiftelse tilldelats Wallanderstipendier för heltidsforskning under tre år. Därutöver har Tony Fang erhållit ett programanslag för forskning om kinesisk förhållningsstil.

Första professorn i grekiska

Docent Eva-Carin Gerö, universitetslektor i grekiska (antik) vid Institutionen för klassiska språk, har befordrats till professor i grekiska. Hon blir därmed Stockholms universitets första professor i grekiska och samtidigt Sveriges första kvinnliga professor i samma ämne.

Ny i universitetsstyrelsen

Ethel Forsberg, generaldirektör vid Kemikalieinspektionen, har av regeringen utsetts till ny ledamot i styrelsen för Stockholms universitet. Hon tar över Carola Lemnes plats.

HALLÅ DÄR...

...Johan Klange, ny ordförande för Stockholms universitets studentkår och som tidigare varit aktiv i flera studentföreningar inom det humanistiska området. Vem är du?

– Jag är infödd stockholmare (söder om Söder), snart 25 år och har suttit kårstyrelsen sedan i december.

Vad vill du göra som ordförande?

– Mitt parti Humanisterna gick till val på tre frågor som jag vill jobba med. För det första en avpolitisering av kåren, som det är idag käbblar vi ofta bort oss. För det andra en förändring av resursfördelningen mellan fakulteterna och för det tredje en förbättring av studenternas ekonomiska situation.

Under det närmaste året kommer kårstyrelsen att jobba med fyra teman: implementering av Bolognaprocessen, utbyte och studentinflytande i Europa,

ökade möjligheter att få arbete efter studierna samt studenternas ekonomiska situation.

Vad vill du bli ihågkommen för?

– En person som startat många projekt och upprätthållit de projekt vi har. Varför ska man läsa vid Stockholms universitet?

– Här finns otroligt många bra utbildningar. Det finns också stora resurser i staden, till exempel bibliotek och museer. Vi är ofta i händelsernas centrum och med många studenter blir det en inspirerande miljö.

Vilka svaga sidor finns då?

– Stockholm är inte en universitetsstad. Det är också dyrt att studera här och svårt att få bostad.

Historia är ett ämne du läst. När bildades Stockholms högskola?

– 1878 (efter att ha konsulterat arbetskamraterna på kåren)

Rätt svar!

TEXT: PER LARSSON

FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Världens bästa universitet

Harvard, Stanford och Caltech (Kalifornien) i topp. Det är resultatet av den rangordning av världens bästa universitet som gjorts av ett universitet i Shanghai. Listan över Europas främsta universitet toppas av brittiska Cambridge, Oxford och Imperial College. Glädjande för svensk del är att Karolinska institutet (KI) finns med som nummer sex på den listan.

Svenska universitet har även rangordnats. Listan toppas av KI följt av Uppsala, Lunds och Stockholms universitet. Bland de variabler som använts är antalet Nobelpristagare och antal artiklar i de prestigefyllda tidskrifterna Nature och Science. Tio i topp på respektive lista kan läsas på tidskriften Forskning & Framstegs hemsida. www.fof.se

Nordiskt historikermöte

Historiska institutionen stod som värd när det 25:e Nordiska historikermötet anordnades vid Stockholms universitet 4–8 augusti. Mötet samlade runt 350 deltagare.

Bellmanstafetten

I år var 1 250 lag anmälda till Bellmanstafetten, av dessa tog sig 1064 lag i mål. De fem deltagarna i varje lag hade då sprungit fem kilometer var i terrängen vid Stora skuggan. Från Stockholms universitet deltog uppskattningsvis tio lag. Universitetet hade även ett tält där det fanns frukt, godis och läsk för deltagarna. Efter loppet firade många med pick nick i gröngräset.

Rodd under ideala förhållanden

Spegelblankt vatten och sensommar i luften. Förhållandena var ideala när årets Akademiska rodd avgjordes på Brunnsviken den 4 september. Totalt var 43 lag anmälda i två klasser. I studentklassen deltog 13 lag från Stockholms universitet och i personalklassen 2. Inget av dem nådde dock final, bäst gick det för två studentlag som var i semifinal. Vinnare i studentklassen blev ett lag från KTH Industriell ekonomi och bland personalen segrade ett lag från Idrottshögskolan för sjunde gången.

För den som nöjde sig med att vara på land gick det att tävla med en roddmaskin och det gick även att få tips från Frida Svensson, Sveriges enda roddare som deltog i Aten-OS.

Kick off för Venture Cup

Nu sätter affärspplantävlingen Venture Cup igång igen med Kick Off i Aula Magna den 7 oktober. I steg 1 kan du testa din affärsidé, inlämning den 2 november, se vidare www.venturecup.org.

Frescati träd nu på papper

Nu är det möjligt att läsa mer om de träd och buskar som ingår i arboretet (trädsamlingen) på campusområdet. Tekniska byrån har gjort en broschyr med förteckning över arter och kartor över var man kan hitta dem i Frescati. Den som vill ha broschyren kan kontakta Gunilla Österlund, Tekniska byråns kansli. (Det går även att läsa mer om arboretet i SU-Nytt 3/2004.)

Universitetet tvingas lämna ut källkod

Stockholms universitet blir tvunget att släppa källkoden till ett egenutvecklat databassystem. Det är innebörden av en dom i Regeringsrätten. Tvisten har handlat om huruvida en källkod till en databas utvecklad vid Företagsekonomiska institutionen är offentlig handling eller inte. En advokat har för en klients räkning hävdat att källkoden är offentlig handling och därmed bör lämnas ut då den utvecklats inom ramen för institutionens ordinarie verksamhet och huvudsakligen finansierat med offentliga medel. Stockholms universitet har hävdat att sekretess bör gälla för källkoden, av kommersiella skäl. (Universitetet har sålt databasen till ett annat lärosäte för att finansiera en del av utvecklingskostnaden.)

Domen kan få stora principiella konsekvenser för olika myndigheter som kan tvingas lämna ut källkoder för databaser och webbplatser.

Nyhetsbrev från biblioteket

Om du vill ha nyheter om informationsresurser, kurser och service från Stockholms universitetsbiblioteket går det nu att prenumerera på ett elektroniskt nyhetsbrev.

Nyhetsbrevet ges ut med fem nummer per läsår i tre versioner: en för samhällsvetare, en för humanister och en för naturvetare. Du kan själv välja vilken ämnesinriktning du vill prenumerera på och kan också välja flera. Tjänsten är kostnadsfri och du kan när som helst påbörja eller avsluta din prenumeration. Titta på provnummer och prenumera på www.sub.su.se.

Bli en "bokad forskare"

Stockholms stads högskolevecka, vecka 12, utgick i våras. Veckan har varit en viktig kontaktyta mellan skolan och universitetet, ett bra sätt att föra ut aktuell forskning och att göra de olika ämnena mer kända. Stockholms universitet började därför att bygga upp en förteckning – Boka en forskare – över populärvetenskapliga föreläsningar som riktar sig till lärare och elever i skolan. Universitetets forskare och doktorander inbjöds att medverka med till exempel föreläsningar, övningar, laborationer och exkursioner. Målgruppen är främst elever inom gymnasieskola, komvux och folkhögskola. Under våren har forskare och doktorander besökt skolor i stockholmsregionen och berättat om sina ämnesområden och om hur det är att arbeta som forskare. Läs mer och anmäl ytterligare ämnen på eks.su.se/skolsamverkan/boka_en_forskare

Markfrågan löst

Markfrågan för Norra stationsområdet är nu löst. Detta har en enormt stor betydelse för utvecklingen av universitets- och vetenskapsstaden Stockholm, säger rektorerna för Karolinska Institutet, KTH och Stockholms universitet i ett pressmeddelande. Stockholms stad och Jernhusen har nått en överenskommelse om att staden tar över det före detta bångårdsområdet vid Norra station. På området finns sedan länge planer på att bygga en stadsdel med 4 000-5 000 arbetsplatser och flera tusen nya bostäder. Förslaget är att utveckla vetenskaplig forskning, entreprenörskap, innovationer och företagande nära de tre universiteten och storstadens centrum. De tre universiteten driver utvecklingsfrågor i projektet Stockholm BioScience.

På väg mot ekonomi i balans

De senaste månaderna har varit turbulenta på Företagsekonomiska institutionen. Under sommaren sade Sikander Khan upp sig från prefektskapet på grund av institutionens långvariga ekonomiska problem. Detta har väckt reaktioner bland personalen.

Till hans efterträdare har rektor utsett professor Harry Flam som under ett års tid ska vara tjänstledig från större delen av sin tjänst som professor vid Institutet för internationell ekonomi (IIES).

Fokus för arbetet ligger på institutionens ekonomi. Den genomgång som Harry Flam låtit göra av det ekonomiska läget visar på en svår obalans. Institutionen har dragits med underskott i fem år och prognosen för 2004 visar att man totalt under den perioden kan ha tappat 70 miljoner. Glädjande är dock, enligt Harry Flam, att det finns en allmän insikt om de ekonomiska problemen och en konstruktiv vilja att rätta till dem.

En annan obalans Harry Flam vill komma åt är den mellan utbildning och forskning.

– Resurserna till forskning måste öka. Förutom att ha ett stort värde i sig har

forskningen ett stort värde för utbildningen.

Trygga EQUIS-ackrediteringen

Genom att stärka forskningen tror han även att Företagsekonomiska institutionen kan trygga sin EQUIS-ackreditering. EQUIS (en internationell kvalitetsstämpel på ekonomutbildningar) har påpekat att Företagsekonomiska institutionen bör stärka forskningssidan om man vill ha en permanent ackreditering.

– EQUIS betyder mycket för självkänslan. Det är också bra med yttre krav. De sätter ribban högt för alla inom verksamheten.

Nu pågår arbetet med att genomlysa verksamheten och att diskutera med ansvariga. I mitten av oktober hoppas Harry Flam kunna presentera ett åtgärdsprogram. För att det ska bli så bra som möjligt är det viktigt med dialog, anser han. Förutom att de anställda erbjudits möjlighet att föra fram synpunkter direkt till Harry Flam ska även åtgärdsförslaget ut på remiss i två veckor.

Vad är ditt budskap till personalen?

– När vi har genomfört de föränd-

En ökad andel forskning ger en starkare institution, enligt Harry Flam.

ringar som är nödvändiga i den ekonomiska situationen kommer det här att vara en bättre institution än tidigare. Vi kommer att bibehålla kvaliteten i grundutbildningen, stärka forskningen och forskarutbildningen samt få en bättre organisation. ■

TEXT: PER LARSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Scannade fakturor sparar tid

– Det nya systemet fungerar väldigt bra. Det spar mycket tid för all personal.

Liisa Hänninen är ekonomihandläggare vid Stockholms universitetsbibliotek (SUB) som är testpilot för inscanning av fakturor. Tillsammans med Institutionen för klassiska språk och Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi scannas alla deras leverantörsfakturer i sedan juni. Tanken bakom scanningen är att underlätta hanteringen av fakturor och att få en större säkerhet i fakturaflödena. En positiv bieffekt är att ekonomihandläggarna slipper mycket pappershantering, till exempel arkivering.

Leverantörsfakturorna går direkt till en speciell adress hos Posten i Årsta. Där scannas de in och det är även Posten som ansvarar för arkivering av originalen. SUB och de två institutionerna har sedan en lokal fakturacentral dit det (flera gånger dagligen) går meddelanden om att fakturor kommit in. Ekonomihandläggarna ser sedan till att fakturorna på elektronisk väg skickas vidare till respektive persons brevlåda för kontering, attestering eller utanordning. Alla som är inblandade får meddelanden via e-post om att de har en faktura som väntar i

Fakturaportalen. Ekonomihandläggarna kan sedan enkelt gå in i Fakturaportalen och se statusen för olika fakturor. När förfallodatum närmar sig för en faktura är det även möjligt att påminna de personer som hanterar fakturan.

Enligt Anderz Petersson på Ekonomiavdelningen skapar systemet med scanning/Fakturaportalen en bättre överblick över var leverantörsfakturer finns och vem som gjort vad med dem. I månadsskiftet september-oktober utvärderas försöket. Tanken är sedan att stegvis införa elektronisk fakturahandtering vid samtliga institutioner och enheter. Liisa Hänninen hoppas att det blir så.

– Systemet är enkelt och användarvänligt.

Dessutom skulle det, enligt henne, frigöra tid till andra viktiga uppgifter, som bättre analyser av det ekonomiska utfallet och kvalificerat budgetarbete. ■

TEXT: PER LARSSON

Profilering i fokus vid höstupptakten

Tisdagen den 7 september i Aula Magna presenterade den nya universitetsledningen sina visioner inför höstterminen, vid den traditionella höstupptakten – den fjärde i ordningen. I sitt tal fokuserade rektor Kåre Bremer på arbetet kring forskningens profilering, en av de huvudfrågor han tänker driva. Han poängterade att universitetet måste klargöra hur profilen ska se ut och vad som ska föras fram för att kunna konkurrera om framtida resurser. Dessutom berättade han bland annat om det samverkansprojekt som i sommar bildats av sex universitet och högskolor i Stockholms- och Uppsalaområdet, med syfte att främja kommunikation, profilering och samverkan. Prorektor Lena Gerholm välkomnades av rektor till sin tjänst, och pratade sedan om den nämnd som inrättats, kallad Gemensamma nämnden. Som etnolog återvände hon till det gamla bondesamhällets byråd för att illustrera nämndens uppgift att bestämma hur mycket varje fakultet ska bidra med till universitetets gemensamma verksamheter. Universitetets ekonomi var förvaltningschef Leif Lindfors ämne. I år väntas i sämsta fall ett nollresultat, i bästa fall en vinst. Han ser framtiden som fortsatt kärv, med oförändrade eller minskade anslag från staten. Det krävs en god hushållning med resurser även framöver, framhöll han.

TEXT: LENA HILDEBERG

Minskat underskott första halvåret

Perioden januari till och med juni 2004 visar ett minskat underskott för Stockholm universitet. Den delårsrapport som presenterades för universitetsstyrelsen i augusti har ett minusresultat på 84 miljoner kronor. Förra året var underskottet för motsvarande period 102 miljoner kronor.

Förbättringen kan främst förklaras med ökade anslag, både för grundutbildning och forskning/forskarutbildning. Jämfört med 2003 har universitetet tillförts drygt 18 miljoner kronor mer. De finansiella intäkterna har dock minskat (4 miljoner), främst beroende på lägre räntenivåer. Såväl personal- och lokalkostnader har ökat jämfört med motsvarande period föregående år. Ökningen är här 12 miljoner respektive 8,5 miljoner. Universitetets totala budget för 2004 uppgår till cirka 2,8 miljarder kronor.

Enligt förvaltningschef Leif Lindfors kommer det med största sannolikhet att bli nollresultat för helåret 2004. Utgifter och intäkter brukar normalt fördelas ojämnt mellan det första och andra halvåret.

Stockholms universitet är inte ensamt om att uppvisa ett negativt resultat för första halvåret. En sammanställning från Högskoleverket visar att tre fjärdedelar av universiteten och högskolorna räknar med att gå back under 2004. Tillsammans handlar det om ett minusresultat på drygt 800 miljoner kronor.

TEXT: PER LARSSON

SU
BUTIKEN
INKÖP & FÖRSÄLJNING

NÄR? VAR? HUR?

Känns livet rörigt emellanåt? Är det svårt att komma ihåg när det var du skulle göra den där grejen? Och vad var det egentligen för grej du skulle göra?

Nu har 2005 års **almanackor** kommit! Nytt för i år är en snygg blå fickalmanacka med SU-logotyp, som går att få med ditt institutionsnamn blindpräglat på pärm. Besök vår webbutik (se adress nedan) för mer information.

www.butiken.su.se
universitetets egen marknadsplats

TANDVÅRD I FRESCATI

Vet Du att det finns en tandläkargrupp
i FRESCATI?

Vi har öppet vardagar 07.30–16.30
ofta även på lördagar.

Tandläkare:

Caroline Edwall-Arvidsson, Dr med sci
Maria Edwall, Leg. Tandläk.

Björn Edwall, Odont Dr
Lennart Edwall, Professor em, specialist
i endodonti/rotbehandling med särskild
kompetens i oral smärtdiagnostik.

Armfeltsska Stugan, Lilla Frescativägen 6
vid VILLA FRESCATI och
intill Kungl. Vetenskapsakademien.
Mottagning efter tidsbest. Tel. 15 98 08.

PRAKTIKERTJÄNST

Låt oss slippa spammen!

Spam är en företeelse som det senaste halvåret har förändrat vår upplevelse av att e-post är ett oöverträffat sätt att kommunicera. Från att ha varit ett sekundsnabbt och smidigt verktyg för global kommunikation har det nu blivit till ett skräckfyllt nedladdande från mailservern.

Därefter börjar en olustig och tidsödande utsortering av den enstaka procenten önskvärda e-brev. När allt har gått igenom är man så utled på allt vad e-post heter att skriva svar på ens viktigaste är helt uteslutet – åtminstone just då. Fokus har alltså flyttats från att effektivt besvara de få ”riktiga” mailen till att endast hantera kastandet av skräpet.

Det går att på sikt vidta åtgärder som gör att spam inte förpestar tillvaron för anställda på en myndighet. Det kan vara tekniska lösningar som förhindrar att spammare kan gömma sin avsändaridentitet och att lagstiftning och ”nätpolis” gör spamning åtalbart och förknippat med stor risk att åka fast. Men dit är det troligen långt.

Vad gör då universitetsledningen för att underlätta det dagliga arbetet för sina anställda så att de kan koncentrera sig på det som de både vill och borde göra? Ledningen säger att några spam tänker man inte sortera bort centralt. Detta är ett beslut som är grundat på uppfattningen att det är olagligt att inte öppna alla brev ställda till en myndighet (läs: vidarebefordra all e-post till adressaten). Jurister som tillfrågats har sagt att lagen inte ger utrymme för något annat. Men vad är en jurists utsaga värd i detta sammanhang när man vet att lagstiftningen inte är anpassad till nya uppdykande problem i samhället? De kan ju inte gärna hävda att det är lagligt att göra en olaglighet. Jurister kan alltså inte bidra till att lösa effekterna av det som blev ett problem för ett halvår sedan.

Intressantare vore att fråga åklagare om de vore beredda att åtala universitetsledningen i fall den beslutade om att e-post som med 99 procents säkerhet kunde anses vara spam kastades och därmed undvek att förpesta tillvaron för 4 000 anställda. Stockholms universitet tar emot cirka 180 000 e-mail om dagen varav cirka 150 000 spamklassas men skickas vidare till de anställda som i sin tur ögnar igenom och kastar dem under stor irritation och frustration. Vissa spam upplevs dessutom som rent kränkande. Det går säkert för Stockholms universitet att vara innovativ på ett sätt som främjar de anställda utan att någon allmän åklagare reser ragg.

Förvaltningen gör spammarnas marknadsföringsmetod till en rättighet och de anställdas mottagande av skräppost till en skyldighet. I stället borde det vara en anställds rättighet att slippa spam och arbetsgivarens skyldighet att tillse det. Vi önskar att vår arbetsgivare ställer sig på vår sida. Våga kasta spammen redan vid ytterdörren!

GÖRAN ALM,
INSTITUTIONEN FÖR NATURGEOGRAFI
OCH KVARTÄRSGEOLOGI

Svar:

Göran Alm har fullständigt rätt i att spam är ett elände och att det är ett accelererande problem för svenska myndigheter. Man kan givetvis också förundras över att varje myndighet på egen hand ska hantera ett nationellt och internationellt problem, som sammantaget förbrukar enorma dator- och nätresurser.

Stockholms universitet är en förvaltningsmyndighet och verksamheten styrs därför av förvaltningslagen. Regelverket är heller inte beroende av vilket medium som används för att kontakta myndigheten. Tvärtom sägs det i förvaltningslagen (5 § 2 st.) att medborgarna skall kunna kontakta myndigheter och även få svar via e-post.

Stockholms universitet kan naturligtvis inte bortse från valda delar av den svenska lagstiftningen. Däremot har Stockholms universitet antagit gallringsregler som innebär att man kan radera elektronisk skräppost när man har konstaterat att det rör sig om sådan.

För att underlätta en sådan gallring genomför Enheten för IT och media en märkning av all inkommande e-post som misstänks vara spam och ett tillägg görs i rubrikraden – [SPAMKLASSAT av SU].

På webbsidan www.support.it.su.se finns en artikel som beskriver hur man drar nytta av märkningen för att filtrera ned skräpposten i en särskild brevlåda. Detta underlättar gallringen i mycket hög grad.

Enheten för IT och media har i samarbete med professor Cecilia Magnusson Sjöberg tagit initiativ till en juridisk vägledning för IT-användningen vid Stockholms universitet. Den kommer att publiceras under hösten och beskriver på ett kortfattat sätt förvaltningslag, offentlighetsprincip, Personuppgiftslagen (PUL) med mera. Enheten för IT och media följer också, tillsammans med de andra högskolorna och SUNET, utvecklingen på spamområdet för att kunna hantera spamproblematiken både effektivt och juridiskt korrekt.

KJELL GULLBERG,
ENHETEN FÖR IT OCH MEDIA

”

Elitidrotten är ett hopplöst projekt om man inte löper linan ut och tillåter dopning.

TORBJÖRN TÄNNSJÖ, PROFESSOR I
PRAKTISK FILOSOFI, I SVENSKA DAGBLADETS
ARTIKELSERIE ”IDROTT OCH ETIK” (17 AUGUSTI).

”

Från kräftor till ekonomer

*"Ut til Första Torpet for. Det Torpet lilla, straxt utom tulln,
Där kräftan ljustras röd i Kastrulln,
Och dit Brunnsvikens bölja klar
I vatrade vågor sig drar"*

UPPTÄCK DITT
UNIVERSITET

Texten är hämtad ur Fredmans Epistel N:o 80 och beskriver Ulla Winblads lustresa till krogen Första Torpet vid Brunnsvikens. Som framgår serverades det utsökta kräftor där på Carl Michael Bellmans tid, vilket gjorde att krogen fick tillnamnet Kräftriket. Krogen är borta sedan många år men namnet på området vid Brunnsvikens sydöstra spets lever kvar. Och Bellman finns kvar i form av en skulptur vid strandpromenaden.

Kräftor är långt ifrån de enda djur som funnits i området. När Veterinärinstitutet i slutet av 1800-talet började växa ur sina lokaler på Karlavägen var Kräftriket en av de platser som ansågs lämplig att flytta till. Här fanns närheten till viktiga institutioner som Naturhistoriska riksmuseet, Experimentalfältet och Skogshögskolan. En annan fördel var närheten till de två stora landsvägarna som passerade Roslagstull och Norrtull.

I augusti 1908 påbörjades byggarbetena. 1912 var samtliga byggnader uppförda och samma år blev Veterinärinstitutet högskola. Arkitekt var Ludvig Pettersson som tidigare ritat flera kända byggnader i Stockholms innerstad, bland annat Birger Jarlspassagen och Konsthushuset (restaurang KB).

Veterinärhögskolans byggnader uppfördes enligt det vid den tiden populära paviljongsystemet. Hygieniska skäl var de främsta till att byggnaderna skildes åt. Obehag och störningar i form av lukt och buller kunde då minska. Likaså infektionsrisken mellan djuren.

Byggnadsstilen har tydliga anglosax-

iska influenser men med nordiskt material. Byggnaderna vilar på en sockel av granit, har fasader av murtegel samt yttertak täckta med eternitskiffer. Där finns också ölandskalksten i fönsterbänkar och lister.

Under 40- och 50-talen uppfördes ytterligare lokaler för den expanderande Veterinärhögskolan. Även här var byggmaterialet tegel så de passade bra ihop med den äldre bebyggelsen.

1975 flyttade Veterinärhögskolan till Statens lantbruksuniversitet i Uppsala. Byggnaderna i Kräftriket kom fram till millennieskiftet att utnyttjas av flera olika hyresgäster (bland annat institutioner vid Stockholms universitet). Sedan genomgick området en rejäl uppfräschning och ombyggnad. År 2000 flyttade Företagsekonomiska institutionen in i Kräftriket. En stor del av deras lokaler ligger i de tidigare stallarna. De vindar där det tidigare lagrades hö har byggts om till kontor och i det gamla ridhuset finns i dag Wallenbergsalen.

Matematiska institutionen, Institutionen för orientaliska språk och forskningsinstitutet Score är andra verksamheter knutna till universitetet som finns i Kräftriket. I den tidigare försöksladugården ligger i dag restaurang Kräftan.

Den närhet till landsvägar som en gång var ett argument för att flytta Veterinärinstitutet till Kräftriket gör sig idag påmind på ett mindre positivt sätt. Trafikbruset från Norrtäljevägen är ständigt närvarande. Inom några år byggs Norra länken och en stor del av trafiken leds ned i tunnlar under området. Kanske litet av lugnet från Bellmans tid då åter kan lägra sig över Kräftriket. ■

TEXT: PER LARSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MÅ

Med utsikt över isvidderna

Nyfikna isbjörnar, ljus dygnet runt och oändliga isvidder. Onekligen skiljer sig den arbetsplats Martin Jakobsson haft den senaste tiden rejält från de som normalt besöks på denna sida. Under drygt en månads tid har han och fyra kollegor vid Institutionen för geologi och geokemi deltagit i Arctic Coring Expedition i Norra ishavet. Expeditionen har bestått av tre fartyg och en av Stockholmsforskarna har varit vetenskaplig ledare – Jan Backman.

Tyvärr kunde inte reportern göra besök på plats denna gång. Intervjun med Martin Jakobsson på isbrytaren Oden gjordes istället via e-post.

Fartyget Vidar Viking har varit bas för borrhningarna.

Vad är syftet med expeditionen?

Att borra i en cirka 450–500 meter tjock sedimentsektion på krönet av Lomonosovryggen, en undervattensbergskedja som löper tvärs igenom Norra Ishavet. Med hjälp av geofysiska data har det uppskattats att sedimentsekvensen har ackumulerats under de senaste 50 miljoner åren. Idén med borrhningen är att nå tillbaka denna period av Norra Ishavets miljöhistoriska utveckling.

Vad hoppas du få fram?

Jag hoppas att vi genom studier av borrhkärnan från Lomonosovryggen bland annat kan få svar på frågor som när och hur det permanenta havsistäcket utvecklades i Norra Ishavet samt när Jordens klimatsystem först tillät att glaciärer började utvecklas i Arktis.

Hur många är med på expeditionen?

Den svenska isbrytaren Oden har som uppgift att tillsammans med den ryska atomisbrytaren Sovjetskij Sojuz hålla rent från is runt det norska borrhfartyget Vidar Viking. Oden har totalt 72 personer ombord, Vidar Viking 28 och Sovjetskij Sojuz 120.

Hur ser en vanlig arbetsdag ut?

I första hand har jag hand om den geofysiska databasen med bakgrundsinformation för borrhningen samt arbetar med analyser av prover som löpande kommer in med borrhkärnorna. Jag har också deltagit en hel del i isrekognoseringen, det kontinuerliga jobbet med att se vad isen har för sig runt omkring borrhplatsen. Därför sitter jag uppe på bryggan med min dator och mitt GIS-system (Geographic Information System) och tar in satellitbilder, positioner från GPS-transpondrar utsatta på isen för att studera isdrift, foton av isen från helikopter med mera. Informationsmaterialet sammanställs för att ta beslut om hur vi bäst ska kunna hålla rent omkring Vidar Viking samt för att förutspå om det kommer is med stora tryckvallar drivande mot henne.

Hur är arbetsförhållandena?

I stort sett jobbar jag hela min vakna tid. Måltiderna blir de fasta hållpunkterna man bara inte kan missa (maten ombord är dessutom mycket bra). Det är ljus dygnet runt så det kan vara svårt med dygnsrytmen och tröttheten känns

inte av som vanligt. Därför knapar man konstant in på sovandet, vilket ofta straffar sig i längden.

Borren nådde ner 400 meter i havsbotten.

Hur är det att bo och jobba mitt ute i ödsligheten?

Oden utgör en flytande bit av civilisationen mitt i den stilla packisen. Ödsligheten märks inte alls eftersom det är full verksamhet ombord på båten.

Hur håller ni humöret uppe?

Inga som helst problem så länge det går bra. Då allt gick emot oss i början kändes det tungt.

Har ni sett några isbjörnar?

Ett par stycken. En stor hanne kom vandrande mot Vidar Viking då de var mitt i borrhandet. De fick till slut tuta med fartygets horn för att skrämja bort björnen. Vidar Viking har mycket lågt akterdäck och björnen skulle lätt kunna ha hoppat upp på däck. ■

TEXT: PER LARSSON

FOTO: MARTIN JAKOBSSON
(POLARFORSKNINGSSEKRETARIATET)

Läs mer: www.rcom-bremen.de